

Aspekti podrške stručnjaka za mentalno zdravlje u kliničkom kontekstu u zapošljavanju ljudi s umjerenom do teškom psihičkom bolešću i aspekti zaposlenosti te potreba za podrškom u zapošljavanju osoba s umjerenom do teškom psihičkom bolešću, Projekt IPSilon

Uvodno o istraživanju

Usprkos istraživačkom konsenzusu da je zaposlenje važan čimbenik oporavka i poboljšanja kvalitete života ljudi sa psihičkim bolestima te stalnom nalazu da većina njih želi raditi, u prosjeku je tek 15% ljudi s umjerenim i teškim psihičkim poteškoćama zaposleno. Stručnjaci za mentalno zdravlje često su prvi i jedini pružatelji usluga osobama s poteškoćama mentalnog zdravlja, a time i usluga intervencija podrške pri zapošljavanju. Međutim, u Hrvatskoj se vrlo malo se zna o njihovim stavovima i očekivanjima o zapošljavanju osoba sa psihičkim bolestima kao i postupcima (institucionalnim i individualnim) koji bi bili prekursori sveobuhvatne podrške zapošljavanju ove skupine osoba. U drugom dijelu istraživanja želimo odgovoriti na manjak (dostupnih i/ili obrađenih) podataka o radnom statusu osoba s umjerenim do teškim poteškoćama psihičkog zdravlja u RH te nekim sociodemografskim i zdravstvenim korelatima. Također, želimo istražiti podržanost ove, na tržištu rada (prema internacionalnim istraživanjima) najznačajnije marginalizirane skupine ljudi, od strane sustava podrške u zapošljavanju i radnoj reintegraciji (indirektno i direktno).

Postavljeni su ovi ciljevi istraživanja:

1. Cilj istraživanja je ispitati očekivanja i stavove te postupke stručnjaka za mentalno zdravlje povezano s zapošljavanjem osoba s umjerenim do teškim poteškoćama psihičkog zdravlja. To uključuje ispitivanje očekivanja i stavova stručnjaka za mentalno zdravlje prema zapošljavanju kroz upitnik EESMI (Očekivanja o zapošljivosti osoba s ozbiljnom psihičkom bolesti) i razmatranje aspekata integracije postupaka podrške u zapošljavanju u postojeće prakse različitih profesija u tretmanu osoba s poteškoćama psihičkog zdravlja. Također, cilj studije je ispitati informiranost stručnjaka za mentalno zdravlje o pravima osoba sa psihičkim poteškoćama u pronalasku i zadržavanju zaposlenja;

te hipoteze:

- 1.1. stručnjaci za mentalno zdravlje imaju pozitivna očekivanja i stavove prema zapošljavanju osoba s umjerenim do teškim poteškoćama psihičkog zdravlja.
- 1.2. Postupci (intervencije) podrške u zapošljavanju nisu dio standardnih praksi i procedura tretmana osoba s umjerenim do teškim poteškoćama psihičkog zdravlja.
- 1.3. stručnjaci za mentalno zdravlje su djelomično informirani o pravima osoba s psihičkim poteškoćama u pronalasku i zadržavanju zaposlenja.

2. Cilj istraživanja je ispitati status zaposlenosti i poveznost statusa zaposlenosti i sociodemografskih i zdravstvenih karakteristika osoba s umjerenim do teškim poteškoćama psihičkog zdravlja te njihovu informiranost i korištenje postojećih direktnih i indirektnih

usluga podrške pri zapošljavanju. Također, ispitat će se potreba osoba s umjerenim do teškim poteškoćama psihičkog zdravlja za podrškom u svim fazama zapošljavanja;

te hipoteze:

- 2.1. Osobe s umjerenim do teškim poteškoćama psihičkog zdravlja uglavnom su nezaposlene.
- 2.2. Osobe s umjerenim do teškim poteškoćama psihičkog zdravlja koje imaju radno iskustvo prije postavljanja dijagnoze te one koje imaju viši stupanj obrazovanja imat će značajno višu stopu zaposlenosti u odnosu na osobe bez radnog iskustva i/ili nižeg stupnja obrazovanja.
- 2.3. Nezaposlene osobe s umjerenim do teškim poteškoćama psihičkog zdravlja uglavnom su korisnici usluga sustava socijalne skrbi.
- 2.4. Nezaposlene osobe s umjerenim do teškim poteškoćama psihičkog zdravlja uglavnom nisu korisnici aktivnih mjera zapošljavanja i usluga profesionalne rehabilitacije.
- 2.4. Bez obzira na stupanj samoizvještavane motivacije za zaposlenjem, osobe s umjerenim do teškim poteškoćama psihičkog zdravlja izrazit će potrebu za podrškom u svim fazama zapošljavanja.

Prikupljanje podataka

Podaci su se prikupljati u zdravstvenim ustanovama u kojima postoji jedinica za obavljanje specijalističko-konzilijarnog i/ili bolničkog liječenja iz područja psihijatrije.

Prva skupina sudionika istraživanja su stručnjaci iz područja mentalnog zdravlja zaposleni u zdravstvenim ustanovama u direktnom radu s pacijentima ustanove: psihijatri, specijalizanti psihijatrije, psiholozi, socijalni pedagozi, socijalni radnici, medicinske sestre (na odjelima/zavodima/klinikama psihijatrije i psihijatrijskim ambulancama), drugi stručnjaci (radni rehabilitatori i dr.).

Druga skupina sudionika istraživanja su osobe u radno aktivnoj dobi koje se liječe zbog umjerenih do teških poteškoća psihičkog zdravlja. *

* Uzorak:

Osobe s umjerenim i teškim poteškoćama mentalnog zdravlja u radno aktivnoj dobi (20-64 godina).

Kriterij uključenja:

1. Dijagnoze utvrđene/potvrđene u posljednjih 12 mjeseci:

- a) Spektar shizofrenije i ostali psihotični poremećaji,
- b) Bipolarni i povezani poremećaji,
- c) umjereni i teški depresivni poremećaji,
- d) drugi poremećaji mentalnog zdravlja koji su uzrokovali srednje i teško funkcionalno oštećenje

(klinički značajan distres ili oštećenje u socijalnom, radnom i drugom funkcioniranju);

2. Trajanje: 6 mjeseci ili duže

Mjere

- EESMI UPITNIK (Expectations about Employment for People with Serious Mental Illness)
- Replikacija kratkog upitnika (iz norveškog istraživanja Finne i Holt, 2023.): Akcije u liječenju (tretmanu) prema zapošljavanju (s dodatnim pitanjem o individualnim akcijama u tretmanu i pitanjem o informiranosti o pravima pri zapošljavanju za osobe s poteškoćama psihičkog zdravlja)

- Ad hoc upitnik konstruiran za svrhe ovog istraživanja koji se sastoji od dva dijela: prvi koji se odnosi na pozadinske varijable- sociodemografske varijable, zdravstveni i pravni status sudionika i drugi dio koji se odnosi na rad i zapošljavanje.

Podaci od skupine sudionika stručnjaka za mentalno zdravlje prikupljale su se online, preko aplikacije google docs.

Podaci koji se odnose na skupinu sudionika osoba s poteškoćama psihičkog zdravlja prikupljali su se metodom papir-olovka.

Rezultati

Stručnjaci za mentalno zdravlje

OPĆI PODACI

U istraživanju je sudjelovalo 28 stručnjaka za mentalno zdravlje.

Stručnjaci za mentalno zdravlje zaposlenici su KBC-a Zagreb (2 ispitanika -7,1%), Klinike za psihijatriju Vrapče (14 ispitanika – 50%) i Klinike za psihijatriju Rijeka (12 ispitanika – 42,9%).

Muškog spola je 7 ispitanika (25%), a 21 ispitanike je ženskog spola (75%).

Prosječna dob ispitanika je 47,39 godina (min. 27, max. 70, SD=11,55).

Prosječna dužina radnog staža u području mentalno zdravlja je 20,64 godina (min. 2, max. 39).

Srednju školsku spremu ima 1 ispitanik (3,6%), visoku školsku spremu ima 16 (57,1%), a poslijediplomsko obrazovanje ima 11 (39,3%) ispitanika.

Zvanje psiholog imaju 2 (7,1%) ispitanika, psihijatar 10 (35,7%), psihijatar specijalizant 4 (14,3%), socijalni pedagog 3 (10,7%), medicinska sestra/tehničar 8 (28,6%), a jedan (3,6%) ispitanik se nije pronašao u ponuđenim kategorijama.

AKCIJE U LIJEČENJU (TRETMANU) PREMA ZAPOŠLJAVANJU I INFORMIRANOST

Koliko često su sposobnost za rad i prilike za zapošljavanje Vaših pacijenata kao i druge aktivnosti usmjerene na rad te suradnja sa socijalnim uslugama (povezanim sa zapošljavanjem) tema odjelnih i/ili timskih sastanaka?

	Učestalost	Postotak
Često	2	7,1
Ponekad	9	32,1
Rijetko ili nikad	12	52,9
Ne znam	5	17,9
Ukupno	28	100

Postoje li na odjelu i/ili u timu u kojem radite prakse ili procedure usmjerene na interveniranje u području rada i zaposlenosti pacijenata (npr. intervju ili zapošljavanje kao dio plana tretmana i/ili liječenja)?

	Učestalost	Postotak
Da	9	32,1
Ne	17	60,7
Ne znam	2	7,1

Projekt „IPSilon- primjena učinkovitog modela podržanog zapošljavanja osoba sa psihosocijalnim poteškoćama“ je podržan kroz Fond za aktivno građanstvo, sredstvima Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP grantova.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Udruge Vida i ne odražava nužno stavove država donatorica i Upravitelja Fonda

Ukupno	28	100
--------	----	-----

U svakodnevnom individualnom terapijskom radu s pacijentima, koliko često je područje rada i zaposlenja sadržaj/tema vaših intervencija?

	Učestalost	Postotak
Često	16	57,1
Ponekad	9	32,1
Rijetko ili nikad	3	10,7
Ukupno	28	100

Na skali od 1 do 5, gdje 1 znači nimalo, a 5 u potpunosti, označite koliko se slažete s tvrdnjom: Upoznat sam s pravima pacijenata s poteškoćama mentalnog zdravlja vezanima uz zapošljavanje.

	Učestalost	Postotak
Nimalo	1	3,6
Malo	6	21,4
Osrednje	6	21,4
Vrlo	10	35,7
U potpunosti	5	17,9
Ukupno	28	100

Očekivanja o zapošljavanju osoba s ozbiljnom psihičkom bolesti (EESMI)

	N	Min	Max	AR	SD
Ukupan rezultat	28	92	149	113,46	13,92
Subskala Benefits of work	28	35	72	56,54	9,70
Subskala Demands of workers role	28	19	44	30,04	5,28
Subskala Motivation to work	28	19	35	26,89	4,28

Osobe s umjerenim do teškim poteškoćama psihičkog zdravlja

Sociodemografski i zdravstveni podaci

U istraživanju su sudjelovale 92 osobe s umjerenim do teškim poteškoćama psihičkog zdravlja koje su pacijenti KBC-a Zagreb (18, 19,57%), Klinike za psihijatriju Vrapče (31, 33,70%), te Klinike za psihijatriju Rijeka (43, 46,73%).

Ispitanici su ravnomjerno podijeljeni po spolu, 45 (48,9%) ispitanika je muškog spola, 45 (48,9%) ispitanika je ženskog spola, a 2 (2,2%) ispitanika su se izjasnila kao drugo ili ne želim se izjasniti.

Prosječna dob ispitanika je 46,06 godina (min. 18, max. 64, SD=12,97).

Stupanj obrazovanja

	Učestalost	Postotak
Osnovna škola	4	4,4
KV	8	8,8

Projekt „IPSilon- primjena učinkovitog modela podržanog zapošljavanja osoba sa psihosocijalnim poteškoćama“ je podržan kroz Fond za aktivno građanstvo, sredstvima Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP grantova.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Udruge Vida i ne odražava nužno stavove država donatorica i Upravitelja Fonda

SSS	62	68,1
VŠS	8	8,8
VSS	8	8,8
Poslijediplomsko	1	1,1
Ukupno	91	100

Dijagnoza povezana sa psihičkim zdravstvenim statusom radi koje se liječi

Oko trećine ispitanika (31, 33,69%) navodi više od jedne dijagnoze radi koje je u procesu liječenja. Najčešće navođene primarne dijagnoze su prikazane su u tablici ispod.

	Učestalost	Postotak
Poremećaji ponašanja uzrokovani upotrebom psihoaktivnih tvari	21	22,8
Depresija	17	18,5
Shizofrenija	15	16,3
Akutna psihoza	6	6,5
Paranoidna shizofrenija	5	5,4
Schizoafektivni poremećaj	5	5,4
Poremećaj osobnosti	5	5,4
Akutna reakcija na stres	5	5,4
Bipolarni poremećaj	4	4,3
Anksiozno-depresivni poremećaj	3	3,6
Nisu ispunili	6	6,5
Ukupno	92	100

Prosječna dob ispitanika u trenutku postavlja dijagnoze je 33,34 (SD=13,48, min. 1, max. 64).
 Prosječna dužina liječenja je 11,73 godina (SD=9,10, min 1, max. 35).

Poslovna sposobnost

	Učestalost	Postotak
Lišen u potpunosti	15	16,3
Djelomično lišen	16	17,4
Postoji poslovna sposobnost	42	45,7
U postupku lišavanja	13	14,1
Nisu ispunili	6	6,5
Ukupno	92	100

Rad i zapošljavanje

Status zaposlenosti

	Učestalost	Postotak
Nezaposlen/a i nisam prijavljen/a HZZO	19	20,7
Nezaposlen/a i prijavljen/a HZZO	21	22,8
Zaposlen u redovnom radnom odnosu na određeno vrijeme	4	4,3
Zaposlen u redovnom radnom odnosu na neodređeno vrijeme	22	23,9
Angažiran honorarno	3	3,3
Neki drugi oblik plaćenog angažmana	2	2,2

Projekt „IPSilon- primjena učinkovitog modela podržanog zapošljavanja osoba sa psihosocijalnim poteškoćama“ je podržan kroz Fond za aktivno građanstvo, sredstvima Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP grantova.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Udruge Vida i ne odražava nužno stavove država donatorica i Upravitelja Fonda

Invalidska mirovina ili mirovina po drugoj osnovi	15	16,3
Nisu ispunili	6	6,5
Ukupno		

Ukupno 44 ispitanika su odgovorila na pitanje da li trenutno traže zaposlenje ako nisu u redovnom radnom odnosu. „Da“ je odgovorilo 21 (47,7%) ispitanik, a „Ne“ 23 (52,7%) ispitanika.

Bolovanje

Ukupno 78 ispitanika je odgovorilo na pitanje jesu li koristili pravo na bolovanje radi poteškoća s psihičkim zdravljem. Da je odgovorilo 42 (53,8%) ispitanika, a ne 36 (46,2%) ispitanika.

Korištenje usluga, mjera, naknada ili potpora pri Zavodu za socijalni rad u zadnje dvije godine (N=92). Moguće je bilo odabrati više odgovora.

	Učestalost	Postotak
Osobna invalidnina	9	9,8
Doplatak za pomoć i njegu	17	18,5
Zajamčena minimalna naknada i jednokratna naknada	11	11,9
Savjetovanje	8	8,7
Stručna procjena	5	5,4
Psihosocijalno savjetovanje	7	7,6
Psihosocijalna podrška	8	8,7
Pomoć u kući	4	4,3
Boravak	5	5,4
Organizirano stanovanje	2	2,2
Smještaj	4	4,3
Naknada za redovito studiranje	0	0
Pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja	1	1,1
Drugo	23	25,0
Ne znam	13	14,1
Nisu odgovorili	2	2,2

Korištenje usluga, mjera, naknada ili potpora pri Hrvatskom zavodu za zapošljavanje u zadnje dvije godine (N=92). Moguće je bilo odabrati više odgovora.

	Učestalost	Postotak
Pravo na novčanu pomoć za nezaposlene osobe sa invaliditetom	12	13,0
Mjere aktivne politike zapošljavanja	59	64,1
Potpore za zapošljavanje	4	4,3
Potpore za samozapošljavanje	2	2,2
Potpore za usavršavanje, obrazovanje ili osposobljavanje	2	2,2
Pripravništvo	2	2,2
Javni rad	26	28,2

Stalni sezonac	18	19,6
Drugo	2	2,2
Ne znam	5	5,4
Nisu odgovorili	1	1,1

Korištenje usluge i potpore Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom i Centra za profesionalnu rehabilitaciju u zadnje dvije godine (N=92). Moguće je bilo odabrati više odgovora.

	Učestalost	Postotak
Vještačenje invaliditeta	29	31,5
Usluge profesionalne rehabilitacije	10	10,9
Subvencije pri zaposlenju	1	1,1
Rad u zaštitnoj ili integrativnoj radionici	0	0
Drugo	10	10,9
Ne znam	31	33,7
Nisu odgovorili	22	23,1

Korištenje usluga udruga ili drugih organizacija za podršku i pomoć osobama s poteškoćama psihičkog zdravlja

	Učestalost	Postotak
Da	22	23,9
Ne	54	58,7
Nisu odgovorili	16	17,4
Ukupno	92	100

Smatrate li da ste informirani o pravima, mjerama i uslugama podrške u zapošljavanju?

	Učestalost	Postotak
Da	16	17,4
Djelomično	28	30,4
Ne	37	40,2
Nisu odgovorili	11	12,0
Ukupno	92	100

Motivacija nezaposlenih osoba za pronalazak zaposlenja

	Učestalost	Postotak
Uopće nisam motiviran	9	14,1
Malo nisam motiviran	5	7,8
Umjereno sam motiviran	16	25,0
Uglavnom sam motiviran	13	20,3
U potpunosti sam motiviran	21	32,8
Ukupno	64	100

Da se sada želite zaposliti, smatrate li da bi vam trebala neka vrsta pomoći i podrške?

Projekt „IPSilon- primjena učinkovitog modela podržanog zapošljavanja osoba sa psihosocijalnim poteškoćama“ je podržan kroz Fond za aktivno građanstvo, sredstvima Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP grantova.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Udruge Vida i ne odražava nužno stavove država donatorica i Upravitelja Fonda

	Učestalost	Postotak
Da	52	68,4
Ne	24	31,6
Ukupno	76	100

Ako ste u prethodnom pitanju odgovorili da, koju vrstu pomoći i podrške biste željeli imati. Moguće je bilo odabrati više odgovora.

	Učestalost	Postotak
Podršku prije zapošljavanja	65	70,6
Podršku pri zapošljavanju	38	41,3
Podršku tijekom trajanja zaposlenja	26	28,2
Nešto drugo	9	9,8
Nisu odgovorili	15	16,3

Koliko često s doktorima, medicinskim sestrama i drugim tretmanskim osobljem razgovarate o radu i zapošljavanju?

	Učestalost	Postotak
Često	7	7,6
Ponekad	26	28,2
Rijetko ili nikad	45	48,9
Nisu odgovorili	14	15,3
Ukupno	92	100